

21. YÜZYIL ABD DIŞ POLİTİKASI'NDA İNSAN HAKLARI SÖYLEMİ: SEÇİCİ VE PRAGMATİK BİR YAKLAŞIM*

Arif BAĞBAŞLIOĞLU** & Zeynep Betül YAVUZ***

Öz

Bu çalışma; tarihsel arka plandan hareketle, ABD'nin 21. yüzyıldaki insan hakları anlayışı ve söylemini özellikle Obama ve Trump yönetimlerinin dış politika uygulamaları üzerinden değerlendirmektedir. Bu çalışmanın temel iddiası, ABD Dış Politikası'nda insan hakları anlayışı ve tezahürlerinin kronolojik bir evrim çizgisinde ilerleme düşüncesinden daha çok ön kabuller, ön yargılar, pragmatik ilişki ağlarının ve eko-politik belirleyicilerin etkisi ile yol aldığını ortaya koymaktır. Bu durum çalışmada "sarkaç modeli" ekseninde ele alınmaktadır. Buna göre, ABD'de insan hakları anlayış ve söylemi negatif ve pozitif yöndeki salınımlar çerçevesinde ilerlemektedir. Sarkacın negatif salınımları, insan haklarındaki geriye gidişi veya statükonun devamını; pozitif salınımlar ise, insan haklarının pratikte ilerlemesini ve geliştirilmesini sağlayan faaliyetleri ve durumları ifade etmektedir. Tarihi süreç ele alındığında, her ne kadar ABD yönetimleri dış politika uygulamalarında insan haklarının geliştirilmesine dayalı bir söylem geliştirmeye çalışsalar da hem Cumhuriyetçi hem de Demokrat yönetimlerinin insan haklarını dış politikada oldukça "seçici" ve "pragmatik" bir şekilde uyguladıkları açıkça görülmektedir. Çalışma, ABD dış politikasındaki insan hakları söyleminde var olan çelişki ve çifte standartların nedenini Amerikan istisnacılığında aramaktadır.

Anahtar Kelimeler: ABD Dış Politikası, İnsan Hakları, Amerikan İstisnacılığı, Obama ve Trump Yönetimleri

HUMAN RIGHTS DISCOURSE IN THE 21ST CENTURY US FOREIGN POLICY: A SELECTIVE AND PRAGMATIC APPROACH

Abstract

Based on the historical background, this study aims to evaluate USA's understanding and discourse of the human rights in the 21st century, especially

* Bu makale Doç. Dr. Arif BAĞBAŞLIOĞLU danışmanlığında Zeynep Betül YAVUZ tarafından Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Ağustos 2021'de tamamlanan "Kuruluştan Günümüze ABD'de İnsan Hakları Anlayışı Obama ve Trump Yönetimlerinin İnsan Hakları Söylemi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, arifbagbaslioglu@comu.edu.tr_ <https://orcid.org/0000-0002-8603-5014>.

*** Yüksek Lisans mezunu, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı bbetulyavuz@yahoo.com_ <https://orcid.org/0000-0001-8924-5263>.

through the foreign policy practices of the Obama and Trump administrations. The main claim of this study is to set forth that the understanding and manifestations of human rights in US Foreign Policy proceed much more with the influence of preconceptions, prejudices, pragmatic relationship networks and eco-political determinants than with the idea of progress in a chronological evolutionary line. Hence, this situation is framed through the axis of the "pendulum model" in this study. Accordingly, the understanding and discourse of human rights in the USA progresses within the framework of negative and positive oscillations of this pendulum. Namely, regressions in human rights, and/or continuations of the status quo with respect to weak human right situations denote the negative swings of the pendulum; the advancement and development in the realm of human rights in practice resemble its positive oscillations. From the historical point of view, it can be adduced that although the US administrations tried to develop a discourse based on the development of human rights in their foreign policy practices; both Republican and Democrat administrations implemented the values and principles of human rights in foreign policy in a considerably "selective", and "pragmatic" way. Succinctly, this study places American exceptionalism as the most important reason for the contradictions and double standards in human rights discourse and praxis in US foreign policy.

Keywords: US Foreign Policy, Human Rights, American Exceptionalism, Obama and Trump Administrations

Giriş

İnsan hakları; insanların hiçbir ayırım gözetilmeden sadece insan oluşlarından dolayı eşit, özgür ve onurlu yaşama hakkına sahip olduğu fikrine dayanmaktadır. Bu çerçevede tüm insanlar; ırk, köken, renk, cinsiyet, din, dil, tabiiyet, maddi statü, düşünce, yaş, gibi farklar olmaksızın kanun karşısında eşit olarak kabul edilirler. İnsan hakları alanındaki ilerleme, inişleri ve yokuşları olan uzun ve sancılı bir yolculuk olarak da nitelenebilir. Bu süreci tamamlanmamış bir idealin devam eden iyileştirme arayışları olarak tanımlayabiliriz. ABD Bağımsızlık Bildirisi'ne (Bill of Rights, 1776) damgasını vuran "tüm insanların eşit yaratıldığını, Yaratanları tarafından kendilerine devredilemez hakların verildiğini ve bu hakların yaşama, özgürlük ve mutluluğa erişme haklarının bulunduğu gerçeklerinin apaçık ortada olduğunu kabul ediyoruz." ifadeleri ve ABD Anayasası (1787)'nin "biz insanlar" / *We the people* kelimeleri ile başlaması, ilkesel olarak ABD'nin insan hakları anlayışı ve söyleminin temelini oluşturmaktadır. Bu temele ve bu husustaki önemli başarılarına rağmen, ABD'nin insan hakları konusunda başarısızlıklara, çelişkilere ve çifte standartlara sahip olduğu da bilinen bir gerçektir. Tarihsel süreç içinde ABD'nin insan haklarına dair söylem ve uygulamaları kimi zaman "olması gereken" yönde ilerlerken (Bildiri'deki beyanlar gibi), bazen de "haklardaki iyiye gidişi yok sayan" bir anlayış içinde olabilmektedir.

Günümüzde, uluslararası politika alanında, özellikle batılı devletler tarafından normatif açıdan dış politika araçlarına altyapı oluşturmak amacıyla dış politika ve insan hakları alanlarının iç içe geçirildiği görülmektedir. Bu durum devletlerin zaman zaman "norm-çıkarcı" çatışması sarmalına düşmelerine de sebep olmaktadır. Söz konusu çatışma sarmalı ABD dış politikasında da sıklıkla gözlenmektedir. Kuruluşundan günümüze ABD'nin iç ve dış siyasetinde hem negatif hem de pozitif olarak nitelendirilebilecek tezahürleri olan insan hakları söylem ve uygulamalarının izdüşümleri 21. yüzyıl ABD Dış Politikası'nda da gözlenmektedir. Bu çalışma; tarihsel arka plandan hareketle, ABD'nin 21. yüzyıldaki insan hakları anlayışı ve söylemini özellikle Obama ve Trump yönetimlerinin dış politika uygulamaları üzerinden değerlendirmektedir. Bu çalışmanın temel iddiası, ABD dış politikasında insan hakları anlayışı ve tezahürlerinin (tavır, tutum, söylem ve uygulamalar) kronolojik bir evrim çizgisinde ilerleme düşüncesinden daha çok ön kabuller, ön yargular, pragmatik ilişki ağlarının ve eko-politik belirleyici/ değişkenlerin etkisi ile yol aldığı ortaya koymaktır. Çalışmada, ABD özelinde insan hakları anlayış ve söyleminin negatif ve pozitif yöndeki salınımları olan bir "sarkaç model" çerçevesinde ilerlediği değerlendirilmektedir. Sarkacın negatif salınımları, haklardaki geriye gidişi veya statükonun devamını, pozitif salınımları ise insan haklarının pratikte ilerlemesini ve geliştirilmesini sağlayan faaliyetlerdir. Bu çerçevede çalışmada öncelikle Amerikan tecrübesindeki insan hakları düşüncesi ve söyleminin genel hatlarıyla 20. ve 21. yüzyıllarda ABD Dış Politikası'na yansımaları ele alınacaktır. Daha sonra ana hatlarıyla insan hakları söylemi ile ABD Başkan Barack Obama'nın (2009-2017) ve ABD Başkanı Donald Trump'ın (2017-2021) insan hakları söylemlerinin ABD Dış Politikası'na yansımaları değerlendirilecektir.

1. 20. YÜZYIL ABD DIŞ POLİTİKASI'NDA ANA HATLARIYLA İNSAN HAKLARI SÖYLEMİ

1.1. Yüzyılın Başından Soğuk Savaşa ABD Dış Politikası'nda İnsan Hakları Söylemi

Uluslararası ilişkilerin tarihine bakıldığında, değerler ve ilkelerin uygulanışında idealler ile gerçekler arasında daima farklılıkların ortaya çıktığı görülmektedir. Peck'e (2010: 7-11) göre ABD'de insan hakları konusunda ideal ile gerçekleşen uygulamalar arasında ciddi farklılıklar mevcuttur. 20. yüzyılda ABD'nin dış politikasında, ideal ve gerçekler arasındaki farkı görebilmek açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır. 20. yüzyılda meydana gelen dünya savaşları ve Soğuk Savaş gibi uluslararası konjonktürün yapısını değiştiren gelişmeler ABD'nin insan hakları söylemini dış politikasında bir araç olarak kullanmasına imkân sağlamıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında ABD bir küresel güç olarak uluslararası politika sahnesinde konumunu güçlendirirken kendi içerisinde çözemediği eski ve yeni birçok sorun ile karşı karşıya kalmıştır. I. Dünya Savaşı, ABD'de Afrikalı-Amerikalılar ile beyazlar, yerliler ile göçmenler, sermaye ile işgücü, kadınlar ile erkekler,

radikaller ile muhafazakârlar, barış yanlıları ile müdahale yanlıları, ulusalcılar ile uluslararasılar arasında var olan derin bölünmeleri görünür kılmıştır (Norton, Katzman, Blight, Chudacoff, v.d., 2005:648). Bu çerçevede Beitz'ın (2009:15-16) belirttiği gibi ABD kendi içerisinde insan haklarına ilişkin sorunları daha çözememişken uluslararası alanda insan haklarına ilişkin sorunları çözümüleme misyonu üstlenmiştir. ABD'nin Milletler Cemiyeti (MC) gibi amacı uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması olan ve insan hakları ve azınlık hakları ile ilgili düzenlemelere sahip olan bir örgütün kuruluşundaki rolü söz konusu tespiti doğrular niteliktedir. MC söz konusu hedefler doğrultusunda oluşturulmuş olsa da beklenenleri karşılayamamıştır. Bu bağlamda, insan haklarının geliştirilmesi amacının ABD'nin dış politikasında yer almasıyla ilgili önemli gelişmelerin ise esasında büyük ölçüde II. Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleştiği ifade edilebilir. ABD, II. Dünya Savaşı'na henüz girmeden önce ABD Başkanı Franklin Roosevelt (1933-45), 1941 yılında Birliğin Durumu Konuşması'nda, “dört özgürlük”¹ ün önemini vurgulamış ve “insan haklarının her yerde egemenliğini” güvenli bir barış ile ilişkilendirmiştir. Diğer bir ifade ile, ABD Yönetimi kamuoyuna savaşa girmenin gerekçesi olarak, insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesini göstermiştir (Norton v.d., 2005:760). Bu çerçevede değerlendirildiğinde, Roosevelt'in “dört özgürlük” konuşması, ABD'nin II. Dünya Savaşı'na katılımının ideolojik arka planını oluşturmuştur. Bu özgürlük söyleminin savaş sonrası en somut tezahürlerinden biri şüphesiz 10 Aralık 1948'de kabul edilen “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” (*The Universal Declaration of Human Rights*)'dir. Ayrıca, bu dönemde uluslararası alanda insan hakları konusunun ele alınmasında ABD'nin lider pozisyonu alması için planlamaların başladığı belirtilmelidir. Kısaca ifade etmek gerekirse: “Dört Özgürlük” düşüncesine dayanan insan hakları söylemi, hem II. Dünya Savaşı'na dahil olma hususunda gerekli olan kamuoyu desteğini alabilmek için, hem de savaş sonrasında kurulacak düzen için bir taslak oluşturmak üzere kullanılmıştır.

Bu noktada, ABD'nin insan haklarının uluslararası alanda korunmasına ilişkin en önemli belge ve oluşumların kurulmasına öncülük etmesine rağmen, 1950'li yıllardan itibaren Amerikan Kongresi'nin, uluslararası antlaşmaları onaylama konusunda isteksiz davrandığı da ifade edilmelidir. Ignatieff'in (2000:294) belirttiği gibi genellikle onaylama sürecinde, uluslararası sözleşmelerin tam olarak uygulanmasının ertelendiği ya da çok sayıda çekinceler konularak etkisinin zayıflatıldığı görülmektedir. ABD Başkanı Roosevelt'in İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin oluşturulmasında önemli katkıları olmasına rağmen savunulan kuralların Amerikan kurum ve vatandaşlarına uygulanması konusunda direndiğini görmek oldukça şaşırtıcı bir durumdur (Norton v.d., 2005:706). Bu durum insan hakları ilkelerine bağlı

¹ “Dört özgürlük”, ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Kongre'de 6 Ocak 1941'de Birliğin Durumu Konuşması'nda belirttiği dünyanın her yerinde ve herkes tarafından hak edilen ve yararlanılması gereken özgürlüklerdir. Bu özgürlükler şunlardır: Konuşma ve ifade özgürlüğü, ibadet özgürlüğü, yoksulluktan kurtulma özgürlüğü ve korkudan kurtulma özgürlüğü (*freedom of speech, freedom of worship, freedom from want, freedom from fear*) (American Rhetoric, 1941).

uluslararası bir sistemin oluşturulmasına yönelik adımlar atan ABD'nin söz konusu kurullarla bağlı kalma konusundaki tereddüdünü göstermektedir.

II. Dünya Savaşı'nda demokrasiye karşı totalitarizm tehdidi, ABD'yi hakları yeniden temellendirme ve şekillendirme çabasına yöneltmiştir (Primus, 2004:177). II. Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası'na ve II. Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği'ne karşı ABD, ülke içerisinde ifade özgürlüğü, ırksal eşitlik ve kişisel mahremiyet konularında ciddi değişimleri gerçekleştirmiştir. İnsan hakları söylemi, siyasi hedef ve vaatleri gerçekleştirmek adına kullanılmıştır. Böylece, insan hakları kavramı totalitarizme karşılık olarak, bütün insanların eşit haklara sahip olduğu vurgusuyla öncelenmiştir (Primus, 2004:178;194). II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD, Sovyetler Birliği ve komünizmin yayılmasını kendi ulusal güvenliğine ve uluslararası güvenliğe yönelik en önemli tehdit olarak belirlemiştir. Bu tehdit, ABD'nin diğer devletleri etkilemek ve ikna etmek için kaynaklarını yoğun bir şekilde kullanmasına neden olmuştur (Norton v.d., 2005:794). Özellikle Harry S. Truman (1945-53) ve Dwight D. Eisenhower (1953-61)'ın başkanlıkları döneminde ABD'nin komünizme karşı mücadelesi başlamıştır. Bu mücadele süreci içerisinde, ABD'nin siyasi anlaşmazlıkları bastırıldığı ve Amerikan medeni haklar ve özgürlükleri kısıtladığı yönünde ciddi iddialar ve bunu doğrulayacak uygulamalar bulunmaktadır (Norton v.d., 2005:825).

Peck'e (2010:28-30) göre, insan haklarının, ABD dış politikasında yer alması 20. yüzyılda gerçekleşmesine rağmen Amerikan diplomasisinde yer alması ise 1970'li yıllarda gerçekleşmiştir. Bunun tarihsel arka planında ise ABD'nin Vietnam Savaşı'ndan sonra uluslararası alanda ahlaki pozisyonunu düzeltmek amacıyla insan haklarına vurgu yapmak zorunda kalması yatmaktadır. Soğuk Savaş yıllarında ABD Başkanı Ronald W. Reagan (1981-89) Yönetimi'nin müdahaleci politikaları insan haklarına oldukça zarar verdiği gibi, ABD'nin bu konuda güvenilirliğini de azaltmıştır (Mertus, 2004:30). ABD yönetimleri bu durumu, müdahalede buldukları ülkelerdeki radikallerden ziyade ılımlı siyasetçilerin desteklediğini belirterek meşrulaştırmaya çalışmışlardır.

Bu bağlamda Amerikan yönetimlerinin kendi hukuki normlarını uluslararası standartlardan daha üstün gördüğü de ifade edilebilir. Bu durumun bir sonucu olarak, uluslararası insan hakları normlarının ABD'de uygulamasının ya da değerlendirmesinin oldukça sınırlı bir biçimde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunun en önemli nedeni ise, Amerikan vatandaşlarının, anayasal ve medeni haklarının diğer haklara kıyasla daha hassas ve önemli bir konumda tutulmasıdır. Amerikan Anayasası, ABD'nin ulusal kimliğinin odak noktasını oluşturur ve ABD'de insan hakları, Amerikan Anayasası'nda belirtilen içerik ve anlam doğrultusunda tanımlanır (Hertel ve Libal, 2011:1-2). Dolayısıyla ABD'nin sahip olduğu değer ve kurumlarla dünyanın geri kalanından farklı ve üstün olduğu düşüncesine dayanan Amerikan istisnacılığı olarak da ifade edilen bu anlayış, ABD'nin dış politikasındaki insan hakları söyleminin fikri temelini oluşturan hususlardan

birisidir. Reagan Yönetimi'nde de benzer yaklaşım esas olmuştur. Shattuck'ın (2003:14-15) belirttiği gibi, ABD bu dönemde uluslararası insan haklarının uygulanmasında isteksiz davranırken, ulusal ve uluslararası alanda insan haklarının savunuculuğunu üstlenmesi açık bir çelişki ve çifte standartı göstermektedir. Moravcsik'e (2005:147) göre, bu çelişkinin temelinde yatan sebeplerin başında Amerikan istisnacılığı bulunmaktadır. Bu anlayış, ABD'nin kuruluşundan itibaren gerçekleştirdiği emperyal/yayılmacı eylemlerini de meşru bir zemine çekmek için kullanılmıştır. ABD, BM'nin kadın hakları, soykırım, kölelik, zorla çalıştırma, ırksal ayrımcılık ve işkence konularında uluslararası antlaşmaları imzalamasa da "Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi" (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*) (1981) dahil olmak üzere, BM'nin çocuk hakları, sosyo-ekonomik haklar ve göçmen işçilere ilişkin antlaşmaları onaylamamıştır. Aynı şekilde, "Çocuk Hakları Sözleşmesi" (*Convention on the Rights of the Child*) (1989) de, ABD ve Somali dışında BM'ye üye olan bütün devletler tarafından onaylanmıştır. "BM İşkenceye Karşı Sözleşmesi" başta olmak üzere, ABD'nin sayılı sayıda onayladığı insan hakları antlaşmaları da oldukça uzun geciktirmeler ve çekinceler sonucunda yürürlüğe girmişlerdir (Moravcsik, 2005:148-149). Rieffer ve Forsythe'a (2004:168) göre Amerikan istisnacılığı, insan hakları normlarında ABD'nin kendine uygun tek bir standart uygularken, dünyanın geri kalanına başka bir standart uygulaması durumudur. Ignatieff'e (2005:14) göre ise ABD Dış Politikası'nda, insan hakları söylemi, insan haklarına ilişkin fikri ve felsefi farklılıklara rağmen, bütün ABD Başkanları için bir ortak nokta teşkil eden Amerikan istisnacılığı üzerine oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesine dayalı söylemin uluslararası kamuoyu nezdinde ABD'nin olumlu imajını inşa ve sürdürme çabaları bağlamında araçsallaştırılması da sorunun diğer bir boyutunu ortaya koymaktadır.

Reagan Yönetimi'nde insan hakları meselesi gündem konusu olmasına rağmen, ABD Dış Politikası'nda bütün dünyaya yönelik ilkesel nitelikte insan haklarının geliştirilmesine dayalı bir söylem oluşturulmamıştır. Bunun yerine seçici bir yaklaşımla başta Latin Amerika ve Karayipler/Batı Hint Adaları olmak üzere insan haklarının geliştirilmesine dayalı bir söylem, Komünizme karşı ideolojik bir araç olarak kullanılmıştır (Mertus, 2004:29). Gready'nin (2004:2-3) de ifade ettiği gibi, ABD açısından insan hakları, Amerikan çıkarlarına ve siyasi hedeflere ulaştırabilecek bir araç olarak görülmüş ve kullanılmıştır. Özetle, özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD'nin kendisine tehdit olarak belirlediği devletler, uluslararası örgütler ya da ideolojiler ile mücadelede söz konusu aktör ve kavramların itibarlarını düşürme ve kötüleme amacıyla insan haklarını bir araç olarak kullandığı görülmektedir. Bu örnekler ABD'nin insan hakları bağlamında sarkaç modele uygun olarak söylem ve pratik ortaya koyduğunu göstermektedir.

1.2. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD Dış Politikası'nda İnsan Hakları Söylemi

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ABD yönetimlerinin dış politikadaki insan hakları söylem ve uygulamalarında önemli bir değişikliğe yol açmamıştır. Bu dönemde de insan haklarının ABD'nin ülke dışında gerçekleştirdiği askeri müdahalelerini Amerikan kamuoyu nezdinde meşru bir zemine oturtmak için bir araç olarak kullanılması pratiği devam ettirilmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren ABD, Bosna-Hersek, Afganistan, Ruanda, Haiti ve Kosova gibi insan hakları krizlerini de içeren uluslararası nitelikteki sorunlar ile karşılaşmıştır. Bu sorunların çözümüne hemen müdahil olmayan ABD, kriz ve çatışmaların derinleşmesi neticesinde müdahaleci bir tutum benimsemiştir. Böylesi bir siyasetin sonuçları ise insan hakları ihlallerinin işlenmesi ile hem bölgesel hem de uluslararası barış ve istikrarın tehlikeye düşmesi olmuştur. Shattuck'a (2003:284-285) göre söz konusu kriz ve çatışmaların bölgesel ve uluslararası güvenliği ve istikrarı tehdit eder noktaya gelmesi, ABD'nin istemese de söz konusu krizlere askeri müdahalede bulunulmasına öncülük yapmasını dayatmıştır. Ancak bu noktada söz konusu krizlerin sadece askeri müdahaleler ile çözülemediği bu müdahalelerin farklı sorunları da beraberinde getirdiği unutmamalıdır.

George H.W. Bush Yönetimi (1989-1993), uluslararası alanda—başta Bosna-Hersek ve Somali olmak üzere—kanıtlanmış ciddi insan hakları ihlallerine karşılık “ihtiyatlı” davranarak sessiz kalmayı tercih etmiştir. Özetle, Mertus'un (2004:35) ifadesiyle Bush'un eylemleri, ideal yüklü söylemlerle ortaya konulan vaatleri yerine getirememiştir. George H.W. Bush, insan hakları konusunu ABD tarafından ele alınması gereken problemlerden biri olarak görse de bu problemin çözümünü, uluslararası insan hakları normları ile değil, Amerikan kültür ve yasalarında bulunan normlar ile ilişkilendirilmiş bir söylem bağlamında dile getirmiştir. Söylem ve nutuklarında “bizim büyük devletimiz”e ait “ortak çıkarlar” ve “paylaşılan değerler” ifadelerinin sıklıkla yer alması bu yaklaşımın sözcüklere yansımış şekli olarak kabul edilebilir (U.S. Department of State, 2008:1).

ABD Başkanı William (Bill) J. Clinton (1993-2001) döneminde insan hakları anlayışı ve söylemi önceki dönemden özellikler taşımıştır. Clinton, seçim kampanyasında, sıklıkla insan haklarının önemini altını çizmiş ve dış politikanın temel taşlarından biri olacağını garantisini vermiştir. Özellikle sefeli Bush Yönetimi'nin Bosna-Hersek, Irak, Çin ve Haiti'deki politikalarını eleştirmiş ve kendi yönetimi altında demokrasi ve insan haklarına yönelik bir dış politika izleneceğini ifade etmiştir. ABD Başkanı seçildikten sonra da Clinton, önemli pozisyonlara insan haklarının geliştirilmesini savunan kişileri atamıştır. Søndergaard'a göre, (2015:534-551) insan haklarına yönelik bu değişim, “Demokratik Genişleme” adı verilen kavramsal hedefe yoğunlaşılmasını beraberinde getirmiştir. Reagan ve George H.W. Bush yönetimleri demokrasinin savunulmasını tercih ederken, Clinton Yönetimi insan haklarını dahil eden bir demokrasi anlayışını benimsemiştir. Buna göre, barış ve refaha giden yolda demokratik devletlerin genişlemesinin anahtar

niteliğinde olduğu kabul edilmektedir (Mertus, 2004:36). Ancak bu noktada “Demokratik Genişleme Doktrini” olarak kabul edilen bu yaklaşımın diğer ülkelerdeki insan hakları ve demokrasinin desteklenmesinden ziyade ABD'nin başlıca stratejik ve ekonomik çıkarlarına uygun bir şekilde tasarlandığı da vurgulanmalıdır. Özellikle, Clinton'ın seçim kampanyalarında yer alan ve insan haklarının geliştirilmesine katkıda bulunacak olan ticari anlaşma ve ekonomik yardımların sağlanması konusunda—neredeyse—tamamen başarısız olduğu ve insan hakları anlayışı ve arayışının bu antlaşmaların imzalanmasında temel yönlendirici bir faktör olmadığı da ifade edilebilir. Bu yüzden bazı analistlere göre, Clinton kendisinden önce gelen ABD Başkanlarına kıyasla insan hakları konusunda daha zayıf kalmıştır (Shattuck, 2003:289-290).

Özetle, tarihi süreç dikkate alındığında, her ne kadar ABD yönetimleri özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında, ABD'yi dünyanın ahlaki lideri olarak tanımlasalar da hem Cumhuriyetçi hem de Demokrat yönetimlerin insan haklarını dış politikada oldukça “seçici” ve “pragmatik” bir şekilde uyguladıkları açıkça görülmektedir (Forsythe, 2000:21-22; Hertel ve Libal, 2011:1-2). ABD'nin genel politik tasavvurunda ve pratik dış politikasında gözlemlenen bu tespite Peck'in (2010:139-141) de belirttiği, ABD yönetimlerinin insan hakları konusunda küresel söylem ile ulusal ve uluslararası eylem arasında tutarlı ve bütüncül bir bağlantı kurmakta güçlük çekmesi de eklenmelidir.

2. 11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASINDA ABD DIŞ POLİTİKASI'NDA İNSAN HAKLARI SÖYLEMİ: GEORGE W. BUSH DÖNEMİ

11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi'nin kulelerine ve Pentagon'a yapılan saldırılar, en büyük terör eylemlerinden biri olarak tarihteki yerini almıştır. Hedeflerin sembolik değerlerinin yüksekliği, ABD'nin kendi ülkesinde daha önce benzer bir olayla karşılaşmaması ve saldırılar sonrasında uygulananlar politika, güvenlik ve istikrar arasındaki dengenin bozulduğu yeni bir dönemi başlatmıştır. George W. Bush (2001-2009) Yönetimi'nde oluşturulan terörizmle mücadele söylemi çerçevesinde, 11 Eylül'den sonra gerçekleştirilen eylemler, bu kaotik süreci daha da derinleştirmiştir.

11 Eylül 2001 tarihi bazılarının göre, ABD liderliğindeki uluslararası sistemi ifade etmek için kullanılan yeni dünya düzeninin başlangıç tarihi olarak kabul edilir. 11 Eylül'ü Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra amaçladığı küresel hegemonyayı istediği gibi oluşturamayan ve Avrupa Birliği, Rusya ve Çin gibi dünya sistemini belirleyecek aktörlerin güçlenmesini engelleyemeyen ABD'nin, bu güçleri etkisizleştirmek için harekete geçtiği zaman dilimi olarak kabul edenler de vardır. Bir başka deyişle, bu tarih, ABD'nin daha önceden izlediği ve uygulamaya hazırlandığı politikaların tatbiki için bir “fırsat” olarak kabul edilmektedir (Meyssan, 2002:19). 20 Eylül 2002 tarihinde ABD Başkanlığı tarafından kabul edilen “ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi” başlıklı belge, ABD'nin dış politikası

açısından 11 Eylül Saldırıları'na karşı siyasi bir cevap niteliği taşımaktadır (U.S. Department of State, 2002).

Bush Doktrini adıyla da anılan belge, ABD Başkanı George W. Bush'un dış politika ile ilgili hedeflerinin uzun vadede gerçekleştirilmesi için oluşturulmuş bir yol haritası niteliğindedir. ABD'nin müttefikleriyle birlikte Irak'a gerçekleştirdiği askeri müdahalenin öncesinde ve sonrasında takındığı tavır ile bu belgenin bir retorik olarak kalmadığı, gerçek dünyada takip edilecek politikalarla uygulandığı görülmüştür. Bu belge, birkaç başlık altında toplayabileceğimiz şu konulara odaklanmıştır: Teröristlerin ve "serseri devletler" (rogue states) düşman olarak kabul edilmesi, terörizm ve kitle imha silahlarına karşı güvenliğin sağlanması, ihtilâl alanlarına müttefiklerle birlikte müdahale edilmesi, "önleyici meşru müdafaa" (pre-emptive self-defence) kavramının vurgulanması ve siyasi ve ekonomik özgürlükler vasıtasıyla "insanlık onurunun" yüceltilmesi. Hukukun üstünlüğü, devletin sınırlı gücü, ifade özgürlüğü, inanç özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, kadın haklarına saygı, dini ve etnik tolerans ve özel mülkiyete saygı gibi hususlar Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde, "insanlık onurunun" sağlanması için gerekli olan konular olarak sıralanır. Bu noktada vurgulanması gereken bu listenin, uluslararası insan hakları adına hazırlanmış belgelerden tamamen ayrı ve tek taraflı bir şekilde oluşturulmuş olmasıdır (Bağbaşıoğlu, 2004:68-70).

11 Eylül Saldırıları'ndan sonra ABD yönetimleri, insan hakları söylemini terörizme karşı ve kamuoyunun çifte standartları kabul etme isteğine göre ilişkilendirmeye başlamıştır (Koh, 2005:111-112). ABD'nin insan hakları ve demokratikleşme programından sorumlu Bakan Yardımcısı Lorne W. Craner'in 31 Ekim 2001'de yaptığı konuşmada, "11 Eylül Saldırıları'ndan sonra oluşturdukları politikanın insan hakları ve demokrasi dahil olmak üzere Amerikan ulusal çıkarlarına odaklandığını ifade etmesi süreci özetlemektedir (U.S. Department of State, 2001). George W. Bush Yönetimi'nin insan haklarına yönelik tutumunu etkileyen en önemli gelişme olan 11 Eylül Saldırıları, ABD'nin hem iç politikadaki insan hakları anlayışını ve söylemini, hem uluslararası ilişkilerdeki ve dış politikadaki tasarruflarını negatif olarak etkilemiştir. Dış politikada "tek taraflılık" güçlü bir şekilde devreye girmiştir (Dunn, 2009:184). Bu bağlamda ABD'nin "ulusal çıkarlarının korunması" için (düşman) devletlere karşı iç hukuktaki normların tek taraflı olarak uygulanması konusunda George W. Bush Yönetimi'nin sergilediği tutumun, Reagan ve George H.W. Bush yönetimlerinin insan hakları anlayışları ile benzerlik taşıdığı görülmektedir. Mertus'un (2004:63-64) belirttiği gibi özellikle, Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde kullanılan dil ve ifade biçimi, Reagan Yönetimi'nin insan haklarına ilişkin açıklamalarına çok benzemektedir. George W. Bush Yönetimi de tıpkı Reagan Yönetimi'nde olduğu gibi, ABD'nin düşmanlarını "özgürlük düşmanı tiranlıklar" olarak ahlaki bir bağlamda tanımlamış ve açıklamıştır. Benzer şekilde söz konusu üç ABD yönetimi de ulusal çıkarların sağlanması amacıyla uluslararası insan hakları normlarını stratejik olarak değerlendirmişlerdir.

Amerikan istisnacılığı, George W. Bush Yönetimi'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne (UCM) olan yaklaşımında da açıkça görülmektedir. Nitekim ABD, UCM'nin insanlığa karşı suçlar ve savaş suçları konularında Amerikan vatandaşlarının yargılanmaması için öneri hazırlamıştır. “Bizden başka herkes” anlayışıyla hazırlanan bu önerinin BM tarafından reddedilmesinin ardından, W. Bush daha önce hiç görülmemiş bir girişimde bulunarak ABD'nin UCM'den imzasını geri çektiğini açıklamıştır (Magnarella, 2004:129-130).

3. OBAMA DÖNEMİ ABD DIŞ POLİTİKASI'NDA İNSAN HAKLARI SÖYLEMİ

ABD'nin ilk Afrikalı-Amerikalı Başkanı Barack Hussein Obama (2009-2017), Illinois Eyalet Senatosu adaylığı sırasında, George W. Bush'un Irak'ı işgal etme kararına karşı çıkmasıyla Amerikan siyasi hayatında öne çıkmıştır. Literatürde, ekonomik kriz (2008) nedeniyle ABD'de hâkim olan umutsuzluk ve belirsizlik durumunun, seçim kampanyasında “umut ve değişim” vaatleriyle öne çıkan Obama'nın seçim başarısının en önemli nedenlerinden biri olduğu kabul edilmektedir (Rich, 2019a:3). Bu çerçevede Obama, Irak ve Afganistan'daki savaşları sonlandırmaya söz vermiştir. Irak Savaşı'nı sonlandırmasına yönelik çabalarında büyük oranda başarı sağlamış olmasına rağmen Afganistan'daki askeri birlikler onun yönetiminde tamamen geri çekilmemiştir (Bose, 2019: 98-100). Usame Bin Ladin'in öldürülmesi (Mayıs, 2011) ve İran'ın nükleer programı ile ilgili yapılan görüşmeler, Obama Yönetimi'nin dış politika alanındaki başarılar olarak kabul edilirken, IŞİD'le mücadeledeki yetersizlik, Irak ve Libya'da güvenlik ve istikrarın sağlanamaması başarısız olduğu alanlar olarak değerlendirilmektedir. Obama'nın, sefeli Bush döneminde terörizme karşı uygulanan dış politikayı uygun bulmadığını ifade etmesine rağmen; kendi döneminde, bu konuda belirgin bir değişiklik yapılmaması da Obama Yönetimi'ne yönelik eleştirileri beraberinde getirmiştir (Hybel, 2014:179).

Genel olarak Obama dönemi ele alındığında, Obama'nın değişim anlayışı, söylemleri ve uygulamalarının sembolik ve tartışmaya açık niteliği dikkat çekmektedir (Rich, 2019b: 249-251). Ayrıca bazı entelektüel ve yazarlara göre, Obama ABD'nin çıkarlarından ziyade, bir tür uluslararası kozmopolitanizm düşüncesine sahiptir. Özellikle, 2008 yılında Berlin'de yaptığı konuşmada Obama'nın kendisini, “gururlu bir Amerikan vatandaşı ve dünyanın bir yurttaşı” olarak tanımlaması, ABD Başkanlığı'nın yanı sıra, dünya liderliği görevini de üstlenmeye çalıştığı şeklinde yorumlanmıştır (Hayward, 2012:291).

Dış politika ve uluslararası ilişkilerde Obama Yönetimi'nin, prensip olarak insan hakları ilgili konuları en azından söylem bazında öncelediği ifade edilebilir (Corsi, 2008:237). Obama, başkanlığının her iki döneminde de küresel insan haklarının gelişmesinde Amerikan liderliğinin önemine vurgu yapmıştır. Resmi bir insan hakları doktrini hazırlanmamasına rağmen, Obama Yönetimi'nin temel dış politika konularına gösterdiği yaklaşımdan insan

hakları anlayışı ilkesel olarak çıkarılabilir. Obama Yönetimi'nin, insan hakları konseptini bir şekilde kendi dış politikasının, uluslararası ilişkilerin ve diplomasinin tamamlayıcı bir aracı olarak kullandığı ifade edilebilir. Örnek olarak, LGBT haklarının dış politikada ABD tarafından genişletilmesi verilebilir. Bu amaç için Obama Yönetimi'nde özel diplomatlar yetiştirilmeye çalışılmıştır (The Guardian, 2014). Bunlara ek olarak; 20 Ocak 2009'da göreve başlarken yaptığı konuşmadaki şu ifadeler oldukça manidar görünmektedir: “Güce yolsuzluk ve hilekarlık aracılığıyla tutunan ve muhalifleri susturmaya çalışan [devletler], tarihin yanlış tarafında olduğunuzu bilin; ama siz yumruğunuzu açmaya niyetliyseniz biz el uzatmaya hazırız” (Time, 2009).

Bununla birlikte, özellikle 2009 yılının sonlarından itibaren insan haklarının ihlal edilmesi konusundaki eksiklikleri görmezden gelmeleri ile ilgili olarak Obama Yönetimi'ne yönelik getirilen eleştiriler artmıştır. Özellikle ABD'nin Çin, Sudan ve Myanmar/Burma'da insan hakları ihlallerine ilişkin gerekli düzeltici baskıyı yapmaması ve İran'daki insan haklarının desteklenmesine yönelik maddi desteğin reddedilmesi gibi önemli örnekler bu durumu ispat edebilecek nitelikte olarak gösterilmektedir (Etzioni, 2011:97). Öte yandan; Cole'un (2016) belirttiği gibi, UCM'ye savaş açan ABD Başkanı George W. Bush'tan belirgin bir şekilde farklı hareket eden ABD Başkanı Obama, mahkeme ile iş birliği yapmış ve BM Güvenlik Konseyi'nin Libya ve Suriye'deki durumlarla ilgili yönlendirmelerini desteklemiştir. Aynı zamanda Obama Yönetimi, Kuzey Kore'de insanlığa karşı işlenen suçları durdurmak için UCM'ye destek sağlamıştır.

3.1. İnsan Hakları Söylemi: Ortadoğu ve Afrika

Ortadoğu'daki otoriter yönetimlere karşı “demokrasi, özgürlük, adalet ve refah” taleplerini içeren bu açıdan büyük ümitlerle başlayan kitlesel isyanlar ve değişim süreci olarak adlandırılan Arap Baharı, Obama Yönetimi'nin dış politikasının en önemli gündem maddelerinden olmuştur. Bölgedeki devlet yapılarının çözülmesine sebep olan Arap Baharı akabinde Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de iktidar değişimi gerçekleşmiştir. Her ne kadar Obama, 4 Haziran 2009 tarihinde Kahire Üniversitesi'nde yaptığı meşhur konuşmasında (The White House, 2009) ortaya koyduğu idealleri nadiren yerine getirirse de bölgede demokrasiyi inşa etmenin gerekliliğinden bahsetmesi oldukça dikkat çekicidir. Obama Yönetimi, Bahreyn, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde muhalefete yönelik kuvvet kullanımını da içeren sert önlemlere karşı ciddi bir cevap vermemiştir. Dönemin ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Mısır Silahlı Kuvvetleri'nin Genel Komutanı Abdülfettâh es-Sisi (bşk.: Haziran 2012-Temmuz 2013)'nin, seçimle başa gelen Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'yi deviren darbeyi “demokrasiyi yeniden tesis etmek” olarak açıklama yoluna gitmiştir. Obama Yönetimi, Mısır'daki hükümetin Müslüman Kardeşler destekçilerini toplu bir şekilde tutuklama ve öldürme girişimlerine rağmen, darbeden sonra Mısır'a askeri yardım yapmaya devam etmiştir (Rhodes, 2016).

Filistin bağlamında da –benzer şekilde—Obama Yönetimi, İsrail'in Gazze'deki savaş suçlarına ve yerleşim yerlerindeki sert ve acımasız genişleme stratejilerine rağmen, İsrail'e benzeri görülmemiş bir askeri yardım paketi vererek destek sağlamıştır (Roth, 2010:13-14). Obama Yönetimi, bir taraftan Filistin'in UCM'ye katılmasına itiraz ederken, öte yandan da İsraili yetkililerin işlediği ağır suçların UCM'de soruşturulmasına karşı çıkmıştır (Kersten, 2012).

Powaski'ye (2019:167) göre, dış politika açısından Obama'nın sicilindeki en büyük leke, Beşar Esad Yönetimi tarafından Suriyeli sivillerin geniş çapta katledilmesine gerekli cevabı verememiş olmasıdır. Esad Yönetimi'nin Suriye'deki sivil kayıpların %90'ından daha fazlasından sorumlu olmasına rağmen Obama, çoğunlukla DEAŞ'ın oluşturduğu tehdide odaklanarak yaşananların sorumluluğunu başka mecralara kanalize etmeye çalışmıştır (Roth, 2017). Öte yandan, Suriye ordusu Obama'nın kimyasal silah kullanımı konusundaki “kırmızı çizgisini” aştıktan sonra ABD hükümeti kimyasal silah deposunun yok edilmesine yardımcı olmuştur; fakat bunun bile tam olarak gerçekleştirildiğini ifade etmek imkansızdır (Powaski, 2019: 168). Nitekim, Suriye Hava Kuvvetleri varil bombalarına klor yerleştirmeye devam etmiştir. Klorun meşru olarak mülkiyeti yasaklanamıyor olsa da bir silah olarak kullanılması “Kimyasal Silahlar Sözleşmesi”ne aykırıdır. Obama Yönetimi, konuyla ilgili olarak BM Güvenlik Konseyi tarafından yaptırımların uygulanması için baskı uygulasa da girişimin Rusya tarafından engellenmesi ve daha sert yaptırımların uygulanmasını zayıflatmaya çalışması konunun gündemden düşürülmesine neden olmuştur (Chollet, 2016).

Yemen özelinde ise, Obama Yönetimi'nin insan hakları sicili oldukça kötü görünmektedir. Öyle ki; Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyona, Yemen'deki sivillerin defalarca bombalandığı bilinmesine rağmen doğrudan destek verilmiştir. Sivil ölü sayısının artması neticesinde Obama Yönetimi Amerikan kamuoyundan gelen eleştirileri gerekçe göstererek Suudi Arabistan'a silah satışını durdurmak zorunda kalmıştır. Buna rağmen ABD yönetimi, havadan yakıt ikmali ve koalisyon bombardıman uçaklarına yardım sağlamaya devam etmiştir (Krieg, 2016:107-108).

Afrika genelinde Obama Yönetimi'nin insan hakları konusundaki tutum ve söylemlerinin çelişkiler ve tutarsızlıklar arz ettiği ifade edilebilir. Obama'nın başlangıçta dile getirdiği Afrika'nın “güçlü diktatörlere değil, güçlü kurumlara ihtiyacı var” söylemini sahaya yansıttığını söylemek zordur; çünkü ABD yönetimi otoriter liderlerin daha fazla güç elde etmesine engel olmamıştır. Sanger'e (2012:243) göre, Obama Yönetimi, Afrika'da sivil toplum, medya özgürlüğü ve LGBT hakları gibi konularda destek sağlamaya çalışmıştır; ama bunları daha çok otoriter liderler veya elitler üzerinden gerçekleştirmeye çalışmıştır. Terörizme karşı mücadele konusunda ABD'nin müttefiki olan Etiyopya'da gerçekleşen insan hakları ihlalleri Obama Yönetimi tarafından önemsenmemiş ve görmezlikten gelinmiştir (Baker, 2015).

3.2. İnsan Hakları Söylemi: Asya ve Uzak-Doğu

Obama döneminde uluslararası konjonktürdeki gelişmelere bağlı olarak ABD dış politikasında Asya-Pasifik bölgesine yönelik söylem ve faaliyetlerin arttığı görülmektedir. 17 Kasım 2011 tarihinde Avustralya ile imzalanan bu ülkedeki Amerikan askerî varlığının artırılmasını ve iki ülke arasındaki askerî iş birliğinin geliştirilmesini öngören antlaşma sonrasında Obama resmi açıklamalarında, ABD'nin bir Pasifik devleti olarak bu bölgenin şekillendirilmesinde ve geleceğinin belirlenmesinde, yakın ortaklık ilişkilerine de uygun olarak, daha fazla ve uzun vadeli bir rol oynayacağını ifade etmiştir (The White House, 2011a). Benzer tarihlerde ABD Dış İlişkileri Bakanı Clinton (2011; 56-63) da 21. yüzyılın Pasifik yüzyılı olacağını iddia etmiştir. Obama'nın yeniden başkan seçildikten sonra ilk yurtdışı gezisini Kasım 2012'de (Tayland, Myanmar/Burma ve Kamboçya) bölgeye gerçekleştirmesi ve benzer açıklamalarda bulunması rastlantı olmadığı gibi çok da anlamlıdır. Söz konusu yaklaşım ABD Savunma Bakanlığı'nın Ocak 2012'de yayımladığı "ABD'nin Küresel Liderliği'ni Sürdürmek: 21. Yüzyıl Savunması İçin Öncelikler" başlıklı belgesine de aynen yansımıştır (U.S. Department of Defense, 2012: 2-3). Belgede, ABD'nin askerî ve diplomatik varlığının Asya-Pasifik Bölgesi'nde daha da yoğunlaşacağı belirtilmiştir.

Asya'da Obama Yönetimi'nin insan hakları söyleminin pragmatik ilişki ağlarının ve eko-politik değişkenlerin etkisi ile yol aldığı ifade edilebilir. ABD'nin genel olarak ilişkilerinin kötü olduğu Kuzey Kore ve ilişkilerin genel olarak daha iyi olduğu Hindistan özelinde Obama Yönetimi'nin iki ülke de yaşanan gelişmeleri insan hakları merceğinde nasıl değerlendirdiği bu tespiti destekler niteliktedir. Obama Yönetimi, Kuzey Kore'deki totaliter baskının engellenmesi için BM İnsan Hakları Konseyi'nin soruşturma komisyonu oluşturmasını teşvik etmiş ve Güvenlik Konseyi'nin ülkede insan haklarıyla ilgili daha önce görülmemiş duruşmaların düzenlenmesinde önemli bir rol oynamıştır (Sanger, 2012:144). Roth'a (2017) göre, Obama'nın, bölücü ve milliyetçi eğilimleri ile bilinen Hindistan Başbakanı Narendra Modi ile görüşmesi birçok gözlemciyi şaşırtmıştır. Nitekim, Modi'nin 2002 yılında, Gujarat'ta Müslümanlara yönelik saldırılara liderlik yaptığı iddiası, 2005 yılında ABD vizesinin reddedilmesine neden olmuştur (Rhodes, 2016). Buna rağmen, Obama Eylül 2014'te Modi ile Beyaz Saray'da görüşmüştür. Obama'nın Hindistan'a yönelik politikasında insan hakları özelinde bir hassasiyetle yaklaşmaması, ABD'nin Çin'i kontrol altına almak için güvenlik, ekonomik ve siyasi ittifak girişimi olan "Asya pivotu" anlayışı ile açıklanmaktadır (Sanger, 2012:348-349).

Myanmar/Burma'da Obama Yönetimi seçilmiş sivil hükümete geçişi destekleme yoluna gidip tüm yaptırımları kademeli olarak kaldırmıştır. Ülke ordusunun, bütün sivil hükümet üzerinde yetkili olmasına, polis ve diğer güvenlik teşkilatların kontrolünü elinde tutmasına, hükümeti feshetme hakkı da dahil olmak üzere etkili veto yetkisine sahip olmasına rağmen, ABD Yönetimi'nin yaptırımları kademeli olarak kaldırarak sağladığı söz konusu destek realpolitik gerekçeler ile açıklanabilir (Roth, 2017).

Sanger'a (2012:320-322) göre, Obama Yönetimi, Çin genelinde en temel hak ve özgürlükleri savunmak için mücadele edenleri desteklemek için herhangi bir strateji geliştirmekte tamamen başarısız olmuştur. Obama, üst düzey Çinli liderlerle yaptığı görüşmelerde insan hakları konusunda nadiren değerlendirmelerde bulunmuştur. Nobel Barış Ödülü sahibi Liu Xiaobo'nun serbest bırakılması için oldukça düşük tonda resmi açıklamalarda bulunmuştur (NBC News, 2010). Öte yandan, Obama Yönetimi Tayland, Kamboçya, Malezya ve Bangladeş'teki demokrasi ve insan hakları alanlarındaki gerilemeleri neredeyse hiç gündeme getirmemiştir. Roth'a (2017) göre, Obama, çoğu zaman etkisiz ve sessiz bir diplomasiye öncelik vererek nüfuzunu kullanmakta başarısız olmuştur.

3.3. İnsan Hakları Söylemi: Latin Amerika

Obama Yönetimi'nin insan hakları söyleminin Latin Amerika'da ise daha görünür sonuçları olduğu ifade edilebilir. Rich'e (2019a:16) göre, Obama Yönetimi'nde ABD-Küba ilişkileri önceki dönemlere göre nispeten normalleşmiştir. Obama, Mart 2016'da Küba'ya gerçekleştirdiği ziyarette insan hakları konusunda ilerlemenin gerekliliğinden bahsetse de Raul Castro Hükümeti'ne Küba'da insan haklarının gelişimiyle ilgili yeterli baskı yapmadığı hususunda eleştirilmiştir (Gass, 2016).

Kolombiya'da ise Obama Yönetimi'nin, Kolombiya Hükümeti'nin FARC gerillalarıyla barış antlaşması yapma çabalarını destekler görünmüştür. Ancak FARC gerillalarının işledikleri savaş suçları hakkında cezalandırılması konusunda ya da Kolombiya ordusunun FARC üniformalarını giyerek 3 bin kişiyi idam etmesinden kaynaklanan savaş suçlarının cezalandırılması hakkında ciddi bir çaba göstermemiştir.

Bu kısmı kısaca özetlemek gerekirse, Obama Yönetimi'nin verdiği bütün umut dolu vaatlerin, pratikte bir değişim getirmediği ifade edilebilir. Obama'nın 19 Mayıs 2011 tarihinde yaptığı konuşmasında (The White House, 2011b), ABD'nin evrensel haklara desteğinin ikincil değil, somut eylemlerle ve diplomatik, ekonomik ve stratejik araçlarla desteklenerek öncelikli olacağını vurgulamasına rağmen—bazen Obama Yönetimi'nin insan haklarına yaklaşımı bu söyleme uygun düşse de—Rubin'in (2020:97-98) belirttiği gibi, çoğu zaman insan hakları konusu Obama Yönetimi'nde iç ve dış politika bağlamında ikincil öneme sahip olmuştur. Özellikle terörle mücadele konusu, ABD'nin insan hakları konusundaki çelişkilerini açıkça göstermektedir. Obama Yönetimi'nin insan hakları anlayışı ve söylemi sarkaç modele uygun işlemiştir. Dış politika ve uluslararası ilişkilerde gösterilen ikircikli tavır; çıkar ve karşılıklı bağımlılık gibi durumlar sebebiyle varlığını sürdürmüştür.

4. TRUMP DÖNEMİ ABD DIŞ POLİTİKASI'NDA İNSAN HAKLARI SÖYLEMİ

Siyasi yolculuğuna sırasıyla Reform Partisi, Demokrat Parti, Bağımsız ve Cumhuriyetçi Parti olmak üzere oldukça farklı kulvarlarda devam eden

ABD'nin 45. Başkanı Donald J. Trump (2017-2021), seçim süreci ve Başkanlığı boyunca tutum ve söylemleriyle dünya kamuoyunun sürekli gündeminde olmayı başarmıştır. Woodward'a (2018:99) göre, Trump'ın iletişim tarzı dijital medyanın "anonim sohbet kabalığı"na uyumludur. Kranish ve Fischer'a (2016:281) göre, Trump, hiçbir adayın kolayca söylemeye cesaret edemeyeceği konularda kışkırtıcı ve çoğu zaman yanlış yorumlar yaptığı gibi, ABD siyasetinde kabul görmüş, geleneksel olan yol ve yöntemleri yetersiz ve zaman dışı olarak nitelendirmiştir. 2016'daki seçim sürecinde İslamofobik söylemleri, göçmen karşıtlığı, misojinik ve homofobik ifadeleri sebebiyle Trump, siyaset, bilim, akademi, sanat ve spor camialarından oldukça yoğun eleştiriler almıştır. Bu süreçte ABD ile Meksika arasındaki sınıra duvar ördüreceğini ve maliyetini de vergiler ile Meksika'ya ödeyeceğini söylemesi onun ve yönetiminin genel insan hakları anlayışı ve düşüncesi hakkında önemli ipuçları vermiştir (Schubert, 2020:207-2018).

Dış politika ve uluslararası ilişkiler bağlamında ise Trump'ın söylemlerinde daha yerel sorunları öncelemeyi amaçladığı ve dış sorunlarla ekonomik ve sosyal sermayeyi tüketmek yerine iç meselelere yoğunlaşmaya vurgu yaptığı ifade edilmelidir. Bu çerçevede Trump Yönetimi'nin, ABD bütçesinin büyük oranını tüketen savunma harcamalarını minimize ederek, kaynakları ülke içindeki sosyo-ekonomik ve eko-endüstriyel proje ve yatırımlara kanalize etmeyi önemli bir amaç olarak benimsediği görülmektedir (Aznar, 2018:182). Nitekim; seçim kampanyasında bile dış politikaya fazla yer vermeyen Trump, 23 Kasım 2016'da New York Times'a verdiği mülakatta (The New York Times 2016), diğer ülkelerdeki insan hakkı ihlalleri ile ilgili konularda, ABD'nin başka ülkelerin eksiklikleriyle ilgilenmeden önce kendi bozukluklarını düzeltmesinden bahsederek şunları ifade eder: "Bence başkalarına nutuk atma hakkımız yok. Ülkemizde olup bitenlere bir baksanıza! Birileri polis memurlarını soğukkanlılıkla vururken, nasıl başkalarına ders verebiliriz ki?"

Trump Yönetimi'nin insan hakları ile ilgili konularda iktidara geldikten sonra söylem değiştirdiği ifade edilebilir. Seçim sürecinde daha önce savunmasına rağmen, kürtaj haklarına ve silah kontrolüne karşı çıktığını belirtmeye başlamıştır. Bir önceki seçimlerde CP'nin adayı olan Willard Mitt Romney'in göçmenleri sınır dışı etme düşüncelerini "çılgın sınır dışı etme politikası" olarak tanımlayarak Latin Amerika ve Asya kökenli ABD vatandaşlarının oylarını alamadığı için onu eleştirmiştir (Kranish ve Fisher, 2016:282). Trump, daha sonra bilindiği gibi fikirlerini değiştirerek göçmenlerin sınır dışı edilmelerini ısrarla savunmaya başlayacaktır. Bu noktada o kadar ileri gider ki; Trump, yasadışı göçmenleri ülkeye sokmayacağı, ABD'nin güney sınırları boyunca bir duvar inşa edeceği ve bunun da parasını Meksika hükümetinden tahsil edeceği şeklindeki siyasi deklarasyonlarıyla ünlenir (Matuz v.d., 2017:1880). Trump'ın göçmen karşıtı söylemleri sadece Müslümanlara, Meksikalılara, Hispaniklere ve diğer yabancılara yönelik olmayıp ülkede yasa dışı olarak yaşadığı düşünülen 11 milyon kişiyi de hedef alır. Kaçak göçmenlerin ABD'den çıkartılması

gerektiğini ısrarla savunur (Woodward, 2018:153). Trump'ın en çok tepki toplayan seçim vaatlerinden biri olan ABD sınırlarını Müslümanlara kapatma düşüncesine dayalı olarak hazırlanan başkanlık kararnamesini Ocak 2017'de imzalamıştır (Herbert v.d., 2019:95). Buna bağlı olarak; İran, Irak, Suriye, Sudan, Somali, Yemen ve Libya'dan gelenlere sıkı vize kısıtlaması uygulanarak ülkeye girmeleri engellenmiştir.

İç politikada, zenofobik, İslamofobik, homofobik ve misojinik söylemleri benimseyen Trump dış politikada insan hakları bağlamında çok farklı bir anlayış ve söylem kullanmamıştır. İnsan haklarının geliştirilmesi ile ilgili söylemin iç politikada kaosu önleyici rolü dikkate alındığında, Trump Yönetimi'nde uluslararası ilişkilerde ve dış politikada insan hakları odağında bir politika oluşturulamamasının nedenleri ortaya çıkmaktadır.

4.1. İnsan Hakları Söylemi: Ortadoğu ve Afrika

Trump Yönetimi'nin Ortadoğu ile ilgili olarak insan hakları düşüncesi ve söylemi diğer coğrafyalardakilerle ilgili olanlardan pek farklı değildir. Trump Yönetimi, Bush'un izlediği Irak politikasını ülke tarihinin en önemli hatalarından biri olarak tanımlayarak yoğun bir şekilde eleştirmesine rağmen, Bush'un uygulamalarını devam ettirmiştir (The New York Times, 2020). Irak ve Suriye çerçevesinde ortaya çıkan terör örgütü DEAŞ'a karşı mücadelede başka kimsenin kendisi kadar sert davranamayacağını iddia eden Trump, bu bağlamda Obama ve Hillary Clinton'ın DEAŞ ile bağlantılı olduğunu iddia etmiştir (The Guardian, 2016).

Trump Yönetimi'nin Afrika'ya yönelik kapsamlı bir stratejisinin olduğunu söylemek zordur. Bu dönemde Afrika ülkeleri ile kurulan ilişkilerin daha önceki dönemlerde uygulamaya konulan süreçlerin devamı kapsamında ilerlediği ifade edilebilir. Bu çerçevede Afrika kıtası ile bağlar daha çok ekonomik ilişkilerin temini, siyasi istikrarın sağlanması ve sağlık hizmetlerini inşa edilmesi yönünde şekillenmiştir (Campbell, 2020).

İnsan hakları bağlamında; Trump Yönetimi'nin özellikle, 2019 yılından itibaren Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki demokratik süreç ve mekanizmaların güçlenmesini içeren bir söylem geliştirdiği görülmektedir. Trump Yönetimi benzer şekilde, Kamerun'daki iç savaşın sonlandırılmasını desteklemiştir. Trump Yönetimi, insan hakları ihlalleri iddiaları sebebiyle Kamerun'a yapılmakta olan 17 milyon dolarlık güvenlik yardımını ve diğer desteklerini kesmiştir. 31 Ekim 2019'da Kongre'ye gönderdiği mektubunda Trump, Kamerun'un "Afrika Büyüme ve Fırsat Yasası" (*African Growth and Opportunity Act*)'ndan çıkartılma sebebinin ülkenin ordusunun vatandaşlarını uyguladığı işkence ve yargısız infazlar olduğunu ifade etmiştir (Ekonde ve Bukola, 2019). Trump Yönetimi Sudan'da ise Omar Al-Başir'in devrilmesinin ardından ülkedeki kırılğan demokrasinin güçlendirilmesinde destek ve yardım sağlamıştır. Trump Yönetimi'nin Afrika ülkelerini etkileyen kararlarının aslında genelde Afrika'ya odaklanmayan kararlar olduğu da ifade edilebilir (Campbell, 2020). Çoğu Afrika'daki ülkeler olmak üzere, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ülkelere seyahatlerin ve mültecilerin yeniden

iskanlarının sınırlandırılmasına yönelik çabaların asıl kaynağı Trump'ın siyasi tabanına verdiği vaatlerdir.

Trump Yönetimi'nde Afrika ülkeleriyle kurulan ilişkilerde insan hakları kriterinin tek gerekli ve yeterli şart olarak belirlenmediği ve bu kriterin uygulanmasının da “seçici” bir şekilde olduğu ifade edilebilir. ABD ile iyi ilişkiler içinde bulunan ülkelerdeki insan hakları ihlalleri çoğu kez ilişkilerin mahiyetine göre değerlendirmeye tabi tutulabilmektedir.

4.2. İnsan Hakları Söylemi: Asya-Uzak Doğu

Trump Yönetimi Asya-Uzak Doğu ülkelerindeki insan hakları ile ilgili hususlara yönelik de seçici bir yaklaşım sergilemiştir. Trump'ın Kasım 2017'de Asya'da beş ülkeyi kapsayan on iki günlük seyahatinde öne çıkardığı hususlar, onun dış politikada insan hakları söylemini tasvir edecek niteliktedir. Seyahatin temel amaçları, Kuzey Kore ile nükleer füze konusunda yaşanan gerginliğe Asya'daki müttefikler ile siyasi bir karşılık vermek ve bu ülkeler ile ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmek olarak belirlenmiştir. Trump'ın bu amaçlara uygun olarak ticaret, terörizm ve Kuzey Kore'nin nükleer programına odaklanmış ve seyahat boyunca otoriter rejimlerin ev sahipliği yaptığı bölgede devam etmekte olan kronik insan hakları ihlallerini gündeme getirmemiştir. Nakamura ve Emily Rauhala'ya (2017) göre Trump Yönetimi, Burma'dan Filipinler'e kadar uzanan coğrafyalardaki insan hakları sorunlarını büyük ölçüde görmezden gelmiştir. Trump, Asya'ya gerçekleştirdiği ilk resmi gezisini ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmeye çalıştığı Myanmar/Burma'ya yapmıştır. Burada, Rohingya Müslümanlarına karşı gerçekleştirilen ve BM tarafından resmi olarak “etnik temizliğin ders kitabı” olarak tanımlanan soykırıma herhangi bir şekilde değinmemesi bu tespiti doğrular niteliktedir. Aynı şekilde, daha önce de Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti'nin başkenti Hanoi'yi ziyaretinde siyasi söylemlere ve gazetecilere baskı uygulamaya devam eden ülkenin liderlerine yönelik bir eleştiride bulunulmamıştır. Filipinler'in başkenti Manila'da Filipinler'in lideri Rodrigo Duterte ile yapılan toplantıda insan hakları meseleleri hiçbir şekilde masaya getirilmemiştir.

4.3. İnsan Hakları Söylemi: Latin Amerika

ABD'nin 1980'li yıllardan günümüze kadar Latin Amerika'ya yönelik siyasetinde ekonomi/ticaret, demokrasi/insan hakları ve güvenlik ile ilgili konuların temel gündem maddelerini oluşturduğu ve bu anlamda bu üç temel başlığın Amerikan yönetimleri tarafından bazı küçük yaklaşım farkları ile ele alındığı ifade edilebilir (De la Fuente, 2017:3). Trump Yönetimi'nde de söz konusu konular Latin Amerika ile ilişkilerinin belirlenmesinde temel gündem maddelerini oluşturmuşlar ancak güvenlik ile ilgili konularda daha fazla somut adım atılmıştır. Şubat 2019'da Meksika sınırındaki mevcut durumu, temel ulusal güvenlik çıkarlarını tehdit eden bir durum olarak kabul eden ve bu çerçevede ABD ile Meksika arasına yapılacak sınır duvarı için finansman tahsisi talebini içeren Acil Durum Deklarasyonu bu somut adımlardan birisidir (The New York Times, 2019).

Trump Yönetimi'nde dış politikadaki insan hakları söyleminin pragmatik amaçlar ve konjonktürel koşullar çerçevesinde seçici bir tarzda araçsallaştırıldığı ifade edilebilir. Trump Yönetimi tarafından öncelenen ekonomik ve ticari hedefler doğrultusunda ilişki kurulan devletlerdeki temel insan hakları ihlalleri karşısında, Trump'ın 21 Mayıs 2017'de Orta Doğu ülkelerine yönelik gerçekleştirdiği ziyarette kullandığı kendi ifadesiyle “(d)ers vermek için değil, ortaklık teklif etmek için buradayız!”(Vitali, 2017) anlayışının benimsendiği görülmektedir. Trump Yönetimi'nde iyi ekonomik ve ticaret ilişkiler kurulan ya da bu nitelikte ilişkilerin kurulması arzu edilen ülkelerdeki “insan hakları ihlalleri” hakkında inisiyatif alınmadığı ifade edilebilir. Bu tespiti Trump'ın Başkanlık görevine başladığı gün yaptığı konuşmadaki aşağıdaki ifadeleri de desteklemektedir (Politico, 2017):

“Biz, iki basit kurala uyacağız: Amerikan [malı] satın alacağız ve Amerikalıyı işe alacağız. Dünya devletleriyle dostluk ve iyi niyetli ilişkileri arayacağız; ama bunu da kendi çıkarlarını ön planda tutmanın tüm ulusların hakkı olduğu anlayışıyla yapacağız. Biz, yaşam tarzımızı kimseye empoze etmeye çalışmıyoruz, sadece örnek olarak parlamasına izin vermek istiyoruz. Herkesin takip etmesi için parlayacağız; eski ittifakları sağlamlaştıracamız ve yeni ittifaklar kuracağız.”

Genel olarak; Trump Yönetimi insan hakları kavramını iç politikada ve dış politikada seçici bir tarzda kullanmıştır. İç politikada insan hakları konjonktürel olarak göçmenler, WASP (Beyaz, Anglo-Sakson, Protestan) dışında kalanlar, kadınlar, vb.leri için bir “ötekileştirme” mekanizmasına dönebilmektedir. Dış politikada ise iyi ekonomik ve ticari ilişki içinde olunan ve Amerikan'ın pragmatik çıkarlarıyla uyumlu olan ülkelerdeki insan hakları ihlalleri ne söyleme ne de müzakerelere konu olabilecek bir kıymete ulaşmamış görünmektedir.

Sonuç

İnsan hakları düşüncesi ve anlayışı, ABD'nin kuruluşunda, Kurucu Babaların söylevlerinde, Bağımsızlık Bildirisi'nde ve özellikle Amerikan Anayasası'nda önemli bir yere sahiptir. İnsan haklarının geliştirilmesine dayalı olarak gerçekleştirilen insan hakları söylemi, ABD'nin hem iç politikasında hem de ABD dış politikasında kullanılan temel unsurlardan birisidir. Ancak insan haklarının geliştirilmesi ideali ile pratikte yaşanan gerçekler çoğu zaman birbirleriyle uyumlu bir biçimde gelişmemiştir. Sarkacın negatif salınımı bağlamında karşılaşılan insan hakları düşünce ve anlayışını zayıflatan hatta kazanımları ve idealleri boşa düşüren durumlar Amerikan tarihinde ve sosyo-politik hayatında daima karşılaşılan hususlardan olagelmışlerdir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikan yönetimleri, insan hakları politikasını şekillendirmek için farklı söylemlere başvurmuştur. Her ABD Başkanı, insan hakları ve dış politikaya ilişkin yeni bir kavram veya görüş türetmeye çalışsa da ifadelerin altında gizlenen anlamlar bütün üretilen “yeni”

kavram veya görüşlerin temelde aynı olduğunu göstermektedir. Genelleştirmenin tehlikelerini de göz önünde tutarak şöyle ifade etmek mümkün görünmektedir: Cumhuriyetçi ya da Demokrat fark etmeksizin bütün ABD Başkanlarının insan haklarına ilişkin düşüncelerinin temelinde Amerikan istisnacılığı bulunmaktadır (Lightenberg, 2004:69). Amerikan istisnacılığı fikri seçilmişlik algısını ve elitizmi ifade etmektedir. Bu anlayış ABD'nin dış politikada sergilediği emperyal eylemler gibi kabul edilemeyecek her faaliyetini Amerikan kamuoyu nezdinde meşru bir zemine çekebilmesine imkân sağlamaktadır.

İnsan hakları düşüncesi etrafında kalıplanan ABD'nin iç ve dış politika söylemleri, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha fazla öne çıkmaya başlamıştır. Süreç içerisinde güvenlik-haklar dengesinin 11 Eylül 2001 ile başlayan süreçte güvenlik lehine bozulması ve bunun stratejik mottosu “Teröre Karşı Savaş” söylemi ile meşruiyet kazanması farklı bir sürecin yaşanmasını beraberinde getirmiştir. 11 Eylül Saldırıları ile derinden sarsılan ABD, insan hakları anlayışı bağlamında sarkacın negatif salınımında adeta sürekli kalma emareleri göstermiştir. Nitekim, bu dönemde insan hakları söylemi tamamen ABD'nin çıkarına ve menfaatlerine uygun bir şekilde hizmet edecek şekilde araçsallaştırılmıştır. Bu süreç, ABD siyaset ve dış politikasında insan hakları düşüncesi, anlayışı ve yansımalarında sarkacın negatif yönde salınımını hızlandırmıştır. Bu durum, haklar ve özgürlükler anlayışının güvenlik endişeleri ile küresel bir karartma olgusuna maruz kalışının ifadesidir. ABD dış politikasında oluşan bu form, etki ve sonuçları ile uluslararası alanda ciddi bir şekilde kendini göstermektedir.

Obama ve Trump yönetimlerinde de ABD tarihine uygun bir biçimde insan hakları anlayış ve söyleminin sarkaç modelde varlığını sürdürdüğü ifade edilebilir. Sarkaç modele uygun olarak, Obama ve Trump yönetimlerinde insan hakları söylemlerinin, gerek küresel medeniyet birikiminin getirdiği mecburiyet gerekse vicdani-ahlaki-insani durumların yüklediği sağduyuya dayalı kamuoyu baskısı gibi sebeplerden dolayı bazen pozitif salınım; ama çoğu zaman pratikte—özellikle de “öteki” ile ilişkilerde ve dış politikada —negatif salınım halinde olduğu ifade edilebilir. Bu tespitin dayandığı çerçeve, özellikle Trump'ın çoğunlukla duruma-göre aldığı, takındığı ve ifade ettiği zenofobik, göçmen karşıtı, İslamofobik, misogenik ve homofobik içerikli söylemleri göz önünde bulundurulduğunda daha net ve açık bir şekilde ortaya çıkabilecektir. Son olarak, 21. yüzyılda ABD Dış Politikası'nda bütün dünyaya yönelik ilkesel nitelikte insan haklarının geliştirilmesine dayalı bir söylemin oluşturulmadığı bunun yerine ABD'nin ulusal çıkarları çerçevesinde seçici bir yaklaşımın benimsendiği ifade edilmelidir.

Kaynakça

American Rhetoric (1941). "Franklin Delano Roosevelt-The Four Freedoms". Erişim Tarihi: 25.09.2021.

<https://www.americanrhetoric.com/speeches/fdrthefourfreedoms.htm>.

- Aznar, J. M. (2018). "International Linchpins of Stability". *Fight for Liberty - Defending Democracy in the Age of Trump*, (Ed. Mark Lasswell), New York: Public Affairs.
- Bağbaşıoğlu, A. (2004). *ABD'nin Afganistan'a Düzenlediği Askeri Müdahalenin Hukuksal Dayanaklarının Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Baker, A. (2015). "Obama Arrives in Ethiopia, a Favored Ally in spite of Human Rights Abuses". *Time*. Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://time.com/3973009/obama-ethiopia/>.
- Beitz, C. R. (2009). *The Idea of Human Rights*. New York: Oxford University Press.
- Bill of Rights Institute (1776). "Declaration of Independence (1776)". Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://billofrightsinstitute.org/primary-sources/declaration-of-independence>.
- Bose, M. (2019). " Appraising the Foreign Policy Legacy of the Obama Presidency". *Looking Back on President Barack Obama's Legacy: Hope and Change*. (Ed. Wilbur C. Rich.), Cham: Palgrave Macmillan.
- Campbell, J. (2020). "Trump's Africa Policy is Better Than it Looks". *Council on Foreign Relations*. Erişim Tarihi: 22.09.2021. <https://www.cfr.org/in-brief/trumps-africa-policy-better-it-looks>.
- Chollet, D. (2016). "Obama's Red Line, Revisited". *Politico*. Erişim Tarihi: 22.09.2021. <https://www.politico.com/magazine/story/2016/07/obama-syria-foreign-policy-red-line-revisited-214059>.
- Clinton, H. (2011). "America's Pacific Century." *Foreign Policy*. 189. ss. 56-63.
- Cole, D. (2016). "Obama's Civil Rights Legacy—and Ours". *The Nation*. Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://www.thenation.com/article/archive/obamas-civil-rights-legacy-and-ours/>.
- Corsi, J. R. (2008). *The Obama Nation - Leftist Politics and the Cult of Personality*. New York, Threshold Editions.

- De la Fuentei, E. (2017). "U.S. Foreign Policy Towards Latin America Under Trump: Beyond Business as Usual". *Developing Ideas*, Erişim Tarihi: 25.09.2021. https://ideas.llorenteycuenca.com/wp-content/uploads/sites/5/2017/07/170720_DI_Report_Foreign_Policy_US_LATAM_ENG-1.pdf.
- Dunn, D. H. (2009). "Transatlantic Relations and US Foreign Policy". *New Directions in US Foreign Policy*, I. Parmar; L.B. Miller; M. Ledwidge (Ed. Inderjeet Parmar, Linda B. Miller, Mark Ledwidge), New York, Routledge.
- Ekonde, D. ve Bukola, A. "US Removes Cameroon from Trade Pact over Alleged 'Persistent' Human Rights Violations". *CNN*. Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://edition.cnn.com/2019/11/01/africa/cameroon-trump-trade-pact/index.html>.
- Etzioni, A. (2011). "Obama's Implicit Human Rights Doctrine". *Human Rights Review*.12(1). ss. 93-107.
- Forsythe, D. P. (2006). *Human Rights in International Relations*, New York: Cambridge University Press.
- Gass, N. (2016). "Castro and Obama Agree to Disagree on Human Rights, Freedom". *Politico*. Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://www.politico.com/story/2016/03/castro-standing-with-obama-rejects-criticism-and-calls-on-us-to-lift-restrictions-on-cuba-221051>.
- Gready, P. (2004). "Introduction". *Fighting for Human Rights*. (Ed. Paul Gready), New York:Routledge.
- Hertel, S. and Libal, K. (2011). "Paradoxes and Possibilities: Domestic Human Rights Policy in Context", *Human Rights in The United States - Beyond Exceptionalism*. (Ed. Shareen Hertel and Kathryn Libal). New York: Cambridge University Press.
- Hayward, S.F. (2012). *The Politically Incorrect Guide to the Presidents -from Wilson to Obama*. Wasington, Regnery Publishing.
- Herbert, J., McCrisken, T. and Wroe, A. (2019). *The Ordinary Presidency of Donald J. Trump*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Hybel, A. R. (2014). *US Foreign Policy Decision-Making from Kennedy to Obama - Responses to International Challenges*. New York: Palgrave Macmillan, 2014.

- Ignatieff, M. (2000). *The Tanner Lectures on Human Values*. Princeton: Princeton University.
- Kersten, M. (2012). "Obama and the ICC – Four Reasons not to Hold Your Breath". *Justice in Conflict*. Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://justiceinconflict.org/2012/11/07/obama-and-the-icc-four-reasons-not-to-hold-your-breath/>.
- Koh, H. H. (2005). "America's Jekyll-and-Hyde Exceptionalism", *American Exceptionalism and Human Rights*. (Ed. Micheal Ignatieff). New Jersey: Princeton University Press.
- Kranish, M. and Fisher, M. (2016). *Trump Revealed - An American Journey of Ambition, Ego, Money, and Power*. New York: Scribner.
- Krieg, A. (2016). "Externalizing the Burden of War: the Obama Doctrine and US Foreign Policy in the Middle East". *International Affairs*, (92)1, 2016, ss. 97-113.
- Lightenberg, J. (2004). "Pre-emption and Exceptionalism in U.S. Foreign Policy: Precedent and Example in the International Arena". *Wars On Terrorism and Iraq - Human Rights, Unilateralism, and U.S. Foreign Policy*. (Ed. Margaret Crahan, John Goering ve Thomas G. Weiss). New York: Routledge.
- Magnarella, P. J. (2004). "The Consequences of the War Crime Tribunals and an International Criminal Court for Human Rights in Transition Societies". *Human Rights and Societies in Transition: Causes, Consequences, Responses*. (Ed. Shale Horowitz ve Albrecht Schnabel). New York: United Nation University Press.
- Matuz, R., Harris, B. ve Craughwell, T. (2017). *The Presidents Fact Book - The Achievements, Campaigns, Events, Triumphs, Tragedies and Legacies of Every President*. New York: Black Dog & Leventhal Publishers.
- Mertus, J. A. (2004). *Bait and Switch - Human Rights and U.S. Foreign Policy*. New York: Routledge.
- Meyssan, T. (2002). *Dehşetengiz Hile*, İstanbul: Med Cezir Yayınları.
- Moravcsik, A. (2005). "The Paradox of U.S. Human Rights Policy". *American Exceptionalism and Human Rights*, (Ed. Micheal Ignatieff). New Jersey: Princeton University Press.

- Nakamura D. ve Rauhala, E. (2017). "From Burma to the Philippines, Trump Largely Ignores Human Rights on Asia Trip". *The Washington Post*. Erişim Tarihi: 25.11.2021. https://www.washingtonpost.com/politics/from-burma-to-the-philippines-trump-largely-ignores-human-rights-on-asia-trip/2017/11/13/27ba576a-c896-11e7-8321-481fd63f174d_story.html.
- NBC News. (2010). "Obama to China: Free Nobel-winning dissident", Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://www.nbcnews.com/id/wbna39569947>.
- Norton, M. B., Katzman, D. M., Blight, D. W., Chudacoff, H.P., v.d. (2005). *A People & A Nation: A History of United States, Volume Two: Since 1865*, (Seventh Edition). Boston: Houghton Mifflin.
- Primus, R. A. (2004). *The American Language of Rights*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Peck, J. (2010). *Ideal Illusions-How the U.S. Government Co-opted Human Rights*. New York: Metropolitan Books.
- Politico. (2017). "Full text: 2017 Donald Trump Inauguration Speech Transcript", Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://www.politico.com/story/2017/01/full-text-donald-trump-inauguration-speech-transcript-233907>.
- Powaski, R.E. (2019). *Ideals, Interests, and U.S. Foreign Policy from George H. W. Bush to Donald Trump*, New York: Palgrave Macmillan.
- Rhodes, A. (2016). "Obama's Weak Human Rights Record". *Huffpost*. Erişim Tarihi: 25.09.2021. https://www.huffpost.com/entry/obamas-weak-human-rights-_b_11492270.
- Rich, W. C. (2019a). "Introduction: Barack Obama and the Transformational Impulse". *Looking Back on President Barack Obama's Legacy: Hope and Change*. (Ed. Wilbur C. Rich.), Cham: Palgrave Macmillan.
- Rich, W. C. (2019b). "Conclusion: Who Was President Barack Obama?", *Looking Back on President Barack Obama's Legacy: Hope and Change*. (Ed. Wilbur C. Rich.), Cham: Palgrave Macmillan.
- Rieffer, B.A.J. ve Forsythe, D.P. (2004). "Democratic Transitions and Foreign Policy: The United States". *Human Rights and Societies In Transition: Causes, Consequences, Responses*. (Ed. Shale Horowitz ve Albrecht Schnabel). New York: United Nation University Press.

- Roth, K. (2010). "Empty Promises? Obama's Hesitant Embrace of Human Rights", *Foreign Affairs*. 89(2). 2, ss. 10-17
- Roth, K. (2017). "Barack Obama's Shaky Legacy on Human Rights". Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://www.hrw.org/news/2017/01/09/barack-obamas-shaky-legacy-human-rights>.
- Rubin, G. (2020). *Presidential Rhetoric on Terrorism under Bush, Obama and Trump - Inflating and Calibrating the Threat after 9/11*. Cham: Palgrave Macmillian.
- Sanger, D. E. (2012). *Confront and Conceal - Obama's Secret Wars and Surprising Use of American Power*. New York: Crown Publishers.
- Shattuck, J. (2003). *Freedom on Fire - Human Rights Wars & America's Response*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Schubert, C. (2020). "Donald Trump's "Fake News" Agenda: A Pragmatic Account of Rhetorical Delegitimization". *Linguistic Inquiries into Donald Trump's Language - From 'Fake News' to 'Tremendous Success'*. (Ed. Ulrike Schneider and Matthias Eitelmann), London: Bloomsbury Academic.
- Søndergaard, R. S. (2015). "Bill Clinton's 'Democratic Enlargement' and the Securitisation of Democracy Promotion". *Diplomacy & Statecraft*. 26(3). ss. 534-551.
- The Guardian. (2016). "Donald Trump calls Obama the 'founder of Isis'". Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://www.theguardian.com/us-news/2016/aug/11/donald-trump-calls-barack-obama-the-founder-of-isis>.
- The New York Times. (2016). "Donald Trump's New York Times Interview: Full Transcript". Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://www.nytimes.com/2016/11/23/us/politics/trump-new-york-times-interview-transcript.html>.
- The New York Times. (2019). "Trump Declares a National Emergency, and Provokes a Constitutional Clash"

Erişim Tarihi: 25.09.2021.

<https://www.nytimes.com/2019/02/15/us/politics/national-emergency-trump.html>.

The New York Times. (2020). "Erdogan and Trump Form New Bond as Interests Align". Erişim Tarihi: 25.09.2021.

<https://www.nytimes.com/2020/06/10/world/europe/erdogan-trump-turkey-libya-syria.html>.

The White House. (2009). "Remarks by the President at Cairo University". Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-cairo-university-6-04-09>

The White House (2011a). "Remarks by President Obama to the Australian Parliament". Erişim Tarihi: 25.09.2021.

<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament>.

The White House. (2011b). "Remarks by the President on the Middle East and North Africa". Erişim Tarihi: 25.09.2021.

<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/05/19/remarks-president-middle-east-and-north-africa>.

Time. (2009). "Obama's Inaugural Address: The Full Text". Erişim Tarihi: 25.09.2021.

<http://content.time.com/time/politics/article/0,8599,1872715-3,00.html>.

The Guardian. (2014). "Obama Uses Embassies to Push for LGBT Rights Abroad". Erişim Tarihi: 25.09.2021.

<https://www.theguardian.com/world/2014/jun/28/obama-gay-rights-abroad-embassies-activism>.

U.S. Department of State. (2001). *The Role of Human Rights in Foreign Policy*. Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://2001-2009.state.gov/g/drl/rls/rm/2001/6378.htm>.

U.S. Department of State. (2002). *The National Security Strategy of the United States of America September 2002*. Erişim Tarihi: 25.09.2021.

<https://2009-2017.state.gov/documents/organization/63562.pdf>.

U.S. Department of State. (2008). *Common Values, Shared Interests: The United States and Its Promise in the Western Hemisphere*. Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://2001-2009.state.gov/p/wha/rls/fs/2009/113779.htm>.

U.S. Department of State. (2012). *Sustaining US Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*. Washington: U.S. Department of Defense.

Vitali, A. (2017). "Trump Tells Muslim Leaders: 'Drive Out' the Terrorists. *NBC News*. Erişim Tarihi: 25.09.2021. <https://www.nbcnews.com/storyline/trump-s-first-foreign-trip/trump-speech-muslims-we-are-not-here-lecture-n762631>.

Woodward, B. (2018). *Fear - Trump in The White House*. New York: Simon & Schutter.

Extended Abstract

Human rights express the ideal that people have the right to live equally, freely and honorably simply because they are human beings without discrimination. Based on these rights, all people are considered equal to the law regardless of race, origin, color, gender, religion, language, nationality, material status, thought, age, or so on. Progress in human rights has been an uneven, long, and painful journey that shows the reflection on the history itself. We can define this process as the ongoing search for improvement of an unfinished ideal. The statements that marked the US Declaration of Independence (1776) state that "we hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights, that among these are life, liberty, and the pursuit of happiness" and the fact that the U.S. Constitution (1787) begins with the words "*We the people*" shows the basis of the U.S. human rights discourse.

Despite this foundation and its significant achievements in this regard, it is also a well-known fact that the United States has failures, contradictions and double standards regarding human rights. In the United States, human rights idea, understanding and reflections can move in a direction that "should be" in one way (as in the declarations in the Declaration), while in the other way it can be in an understanding that "ignores the good in the rights". This complex human rights relationship, which has negative and positive aspects that has existed in the U.S. since its founding, also appears in the 20th and 21st centuries. Based on the historical background, the present study evaluates the human rights understanding and discourse of the USA in the 20th century, and especially in the 21st century, through the foreign policy practices of the Obama and Trump administrations.

The main claim of this study is to demonstrate that human rights understandings and manifestations (attitudes, attitudes, discourses and practices) in US foreign policy are more influenced by preconceptions, prejudices, pragmatic networks of relationships and eco-political determinants rather than the idea of advancing along a chronological line of evolution. In the study, it is evaluated that human rights understanding and discourse in the United States are progressing within the framework of a "pendulum model" with negative and positive oscillations. Negative oscillations of the pendulum refer to the reversal of rights or the continuation of the status quo, and the positive oscillations are activities that enable the advancement and development of human rights in practice. In this context, the research primarily outlined the idea and discourse of human rights in the American experience and its implications for U.S. foreign policy in the 20th and 21st centuries.

In this context, the following point is emphasized: In the 20th and 21st centuries, significant developments were made in terms of the actions of the United States in foreign policy, in terms of showing the difference between ideal and reality. Developments in the 20th century that changed the structure of the international conjuncture, such as the world wars and the Cold War, allowed the United States to use human rights discourse in its foreign policy. Accordingly, during the Cold War, the United States used human rights as a tool to disparage and discredit such actors and concepts in the war against states, international organizations or ideologies that it identified as a threat to it.

With the end of the Cold War, human rights discourse in the U.S. administrations did not change the practice of using U.S. military interventions outside the country as a means to reduce them to a legitimate ground in the eyes of the American public. During this period, the United States tried to establish a pattern in its attitude towards international human rights crises such as Bosnia and Herzegovina, Afghanistan, Rwanda, Haiti and Kosovo. According to this, the United States has first chosen to rescind the existence of a conflict that will directly affect its own interests and/or security. This choice—it seems—has led to the growth of such crises and conflicts.

With the 9/11 Attacks that occurred at the beginning of the 21st century, the U.S. human rights thoughts, understandings and reflections began to manifest themselves in a different form of pendulum oscillations. The process that began with President W. Bush largely –intrinsicly– shaped the human rights understanding of Barack Obama (2009-2017) and Donald Trump (2017-2021) as well as directly affecting U.S. foreign policy and diplomacy.

When the historical process is taken into account, although U.S. administrations have tried to develop a discourse and practice based on the development of human rights in foreign policy practices, it is seen that both Republican and Democratic administrations have applied human rights in a way that is quite "selective", "pragmatic" and "dichotomous" in foreign policy in a style that fits the pendulum model. To put it simply, one of the main

reasons for the contradictions, double standards and tides in the human rights discourse in US foreign policy is based on American exceptionalism. This understanding, also referred to as "American exceptionalism", which is based on the idea that the United States is different and superior to the rest of the world with its values and institutions, is one of the issues that forms the intellectual basis and actional background of human rights discourse in US foreign policy. The idea of American exceptionalism refers more to the perception of "chosen" and elitism. This understanding—as it seems—allows the United States to bring its unacceptable activities such as the base rhetoric and imperial actions it exhibits in foreign policy to a legitimate ground in the eyes of the American public. In the context of human rights, that means; American exceptionalism constitutes some sort of justification to the negative and positive oscillations of the United States in accordance with the pendulum model.